

CARTIER POPULAR CLASIC

Panait ISTRATI (pe numele adevărat Gherasim Istrate; 1884, Brăila — 1935, București), scriitor român de limbă franceză și română. Spirit aventurier, în 1906 își începe peregrinările prin lume (Alexandria, Pireu, Napoli, Port Said, Damasc, Cairo), câștigându-și existența ca pictor de firme, zugrav, portar de noapte etc. În 1910, participă la Congresul de reconstituire a Partidului Social-Democrat din România, iar în 1912 este ales secretar al Cercului de Editură Socialistă. În 1913 pleacă la Paris. Bolnav de tuberculoză, în 1916 ajunge la Leysin, în Elveția, unde se îngrijește de sănătate și, totodată, învață franceza cu ajutorul dicționarului. După o încercare ratată de sinucidere, din 1921, asupra lui se găsește o scrisoare către Romain Rolland, pe care ziarul *L'Humanité* i-o transmite scriitorului francez; acesta din urmă îl îndeamnă să-și scrie povestea vieții. Debutează în 1923, cu ***Kyra Kyralina***, în revista *Europe*, cu o prefață de Romain Rolland, intitulată *Un Gorki balcanic*. Urmează, într-un ritm susținut, alte scrieri, mai întâi în franceză (***Oncle Anghel***, ***Présentation des haïdoucs***, ***Nerrantsoula***, ***Adolescence d'Adrien Zograffi***, ***Le Pêcheur d'éponges***, ***Pour avoir aimé la terre*** ș.a.), apoi în română, în traducere proprie sau în versiunea altor traducători. În 1927-1929, întreprinde o lungă călătorie în URSS, ocazie cu care îl cunoaște pe Nikos Kazantzakis, dar de unde revine profund dezamăgit (***Spovedania unui învins***). Se stinge din viață pe 16 aprilie 1935, la București, și este înmormântat la cimitirul Bellu.

„Chira lui Istrati s-a născut, ca și Beatrice a lui Shakespeare, sub o stea jucăușe.”

Georg BRANDES

CARTIER POPULAR CLASIC

Panait ISTRATI

CHIRA CHIRALINA

CARTIER

CARTIER

Publicată de Editura CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune
din România și Republica Moldova.*

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel.: 34 64 61.

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 24 10 00.

Librăria *Vărul Shakespeare*, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel./fax: 23 21 22.

Prima ediție la Editura Cartier a apărut în 2008

Ediția a II-a a apărut în mai 2008.

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 81 395)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Istrati, Panait

Chira Chiralina / Panait Istrati; cop.: Vitalie Coroban. –

Ch.: Cartier, 2008 (Combinatul Poligr.). – 144 p. –

(*Cartier popular clasic*).

ISBN 978-9975-79-474-9

CZU 821.135.1-31

I-87

ISBN 978-9975-79-474-9

I

STAVRU

Adrian străbătu, buimac, scurtul bulevard al Maicii Domnului, care, la Brăila, duce de la biserica cu același nume la Grădina Publică. Ajuns la intrarea grădinii, se opri, încurcat și necăjit.

— Ce dracu! exclamă el cu voce tare, nu mai sunt copil! Și cred că am tot dreptul să înțeleg viața cum o simt.

Erau orele șase seara. Zi de lucru. Aleile grădinii erau aproape pustii către cele două porți principale; soarele crepuscular aurea nisipul, în vreme ce boschetele de liliac se scufundau în umbra serii. Liliicii zburau de colo-colo, zăpăciți. Băncile pe alee erau aproape toate libere, afară de cele din colțurile ascunse ale grădinii, unde perechi tinere se îmbrățișau amoros și deveneau serioase la trecerea inoportunilor. Adrian nu dădu atenție niciunuia din oamenii ce întâlnește în drum. El sorbea lacom aerul curat, care se ridica din nisipul de curând udat – amestec îmbălsămat de miros de flori – și se gândea la ceea ce nu putea înțelege.

El nu înțelegea mai ales împotrivirea mame-si la legăturile lui de prietenie, împotrivire care dăduse naștere la o ceartă violentă între mamă și fiul ei unic. Adrian își zicea:

„Pentru ea, Mihail e un *străin*, o *haimana suspectă*, *servitorul* plăcintarului kir Nicola. Dar, ce? Eu ce sunt? Un zugrav de case și, pe deasupra, o fostă slugă a aceluiași plăcintar! Și dacă mâine am să mă duc în altă țară, numai pentru atâta trebuie să fiu socotit ca o haimana?”

Ațâțat, el lovi din picior:

„Ei, drăcia dracului!... E o nedreptate revoltătoare pentru bietul Mihail! Eu îl iubesc pe omul ăsta, fiindcă e mai deștept ca mine, mai învățat, și fiindcă rabdă mizeria fără să se plângă. Cum? Pentru că nu vrea să-și strige pe coperișuri numele, țara și numărul dinților care îi lipsesc, nu e decât o *haimana*?... Ei bine, eu vreau să fiu prietenul acestei *haimanale*! Și sunt foarte fericit de asta.”

Adrian își continuă mașinal plimbarea, odată cu critica mintală a celor ce-i spusese mamă-sa; și totul îi păru absurd:

„Și povestea asta cu însurătoarea? N-am decât optsprezece ani și ea se și gândește să-mi arunce o neroadă în spinare, o neroadă sau poate o fătăcioasă, care să mă copleșească cu dragostea ei și să facă din odaia mea o hazna! Ei, drace! S-ar zice că nu e nimic mai inteligent pe lume decât să feți la proști, să umpli lumea de sclavi și să devii însuși primul sclav al acestei puițe! Nu, nu!... Mai bine un prieten ca Mihail, fie el și de zece ori mai suspect! Cât despre învinuirea că «trag oamenii de limbă pentru a-i face să vorbească» – pe legea mea, nici eu nu știu prea bine de ce-mi place «să trag oamenii de limbă!». Asta-i poate, pentru că lumina vine din vorba celor tari, probă Dumnezeu care a trebuit să vorbească pentru ca Lumina să se facă.”

În liniștea acelei seri primăvăratice, sirena unui vapor săgeta aerul cu fluieratul ei strident. Tânărul se trezi, în vreme ce o adiere parfumată de trandafiri și garoafe îl întâmpină.

Adrian se îndreptă spre marea alee care se întinde de-a lungul malului înalt ce domină portul și Dunărea. El se opri un minut pentru a privi miile de lămpi electrice care scânteiau pe vapoarele ancorate în port și pieptul i se umflă într-un nestăpânit dor de ducă.

„Doamne! Ce bine trebuie să fie să te găsești pe unul din aceste pachetoturi, care alunecă pe mări și descoperă alte țăr-muri, alte lumi!...”

Necăjit de a nu-și putea împlini dorul, el porni din nou cu capul în jos; dar se auzi deodată chemat din urmă:

— Adrian!

Se întoarse. Pe o bancă, prin apropierea căreia trecuse, sta un om, cu picioarele încrucișate, și fuma. Mioopia și întuneri-cul împiedicară pe Adrian să-l recunoască. Omul se ridică, și Adrian se apropie de el oarecum contrariat, când o exclamație de bucurie îi scăpă:

— Stavru!

Își strânseseră mâinile și Adrian se așeză alături.

Stavru, negustor ambulant – numit „limonagiu” din cau-za mărfii ce vindea prin bâlciuri – era văr de-al doilea, după mamă, cu Adrian, și o figură foarte cunoscută altădată în cer-curile băieților de viață din mahala. El era acum uitat, îngro-pat sub disprețul unui scandal pe care firea sa îl pricinuisese cu treizeci de ani în urmă.

De talie deasupra mijlociei, blond spălăcit, foarte slab și foarte zbârcit; ochii săi albaștri și mari, când deschiși și sinceri, când ascunși și vicleni, după împrejurări, înfățișau toată viața lui Stavru. Existența de burlac hoinar, zvârlit de ici-colo de na-tura lui nomadă și ciudată; viață prinsă la vârsta de douăzeci și cinci de ani în tristul angrenaj al societății (căsătorie cu o fată bogată, frumoasă și sentimentală), din care ieși după un an acoperit de rușine, cu inima sfâșiată, cu caracterul falsificat.

Adrian cunoștea vag povestea. Mamă-sa, fără a intra în amănunte, i-o da exemplu de ticăloșie, dar Adrian trăgea în-cheieri cu totul opuse; și nu o dată, cu instinctul care era la

baza sufletului său, el se plecase asupra lui Stavru așa cum te pleci asupra unui instrument de muzică pe care vrei să-l auzi sunând; instrumentul se împotrivi.

De altminteri, ei nu se văzuseră decât de vreo trei sau patru ori, totdeauna pe stradă. Casa mamei sale era închisă pentru Stavru, ca toate casele cinstite. Și apoi, ce ar fi putut el să spună, derbedeul tuturor iarmaroacelor, băiețandrului răsfățat și ținut de scurt?

Stavru trecea drept un flecar pentru toată lumea – și era în adevăr, voia să fie. În costumul său prăpădit și boțit chiar când era nou; cu înfățișarea sa de țaran orășenit, cu cămașa necălcăță, fără guler; cu aerul său de geambaș hoțoman, el se deda la o paradă de vorbe și de gesturi care amuzau pe oameni, dar care lui nu-i aduceau decât umilire, dispreț.

El își striga cunoștii în plină uliță cu porecle potrivite și comice, niciodată supărătoare. Multe dintre ele prinseseră. Dacă cineva îi plăcea, îl lua cu el la cârciumă, comanda o jumătate de kilogram de vin, dar după ce ciocnea un pahar, ieșea în curte pentru „o mică trebuință” și nu se mai întorcea, lăsând pe invitat să plătească! Iar dacă întâlnea vreun plicticos, el îi zicea iute: „Cutare prieten te așteaptă în cutare cafenea; aleargă repede!”.

Dar ceea ce entuziasma pe Adrian erau glumele lui Stavru, cu capetele de țări și cu tabachera. În cursul unei conversații, limonagiul scotea din buzunar un cap de țâr și-l atârna de poala hainei altui flecar ca el. Bietul om pleca și se plimba pe stradă cu capul de țâr atârnat de haină, spre cea mai mare desfătare a trecătorilor.

Gluma cu tutunul era și mai bună. Stavru nu lipsea să acosteze pe orice cunoștință îi ieșea în cale și să-i ceară să „răsucească” și el o țigară, dar de îndată ce era servit, în loc de a

înapoia tabachera cu o mulțumire, el o băga în propriu-i buzunar, care era spart, de unde ea îndată cădea, rostogolindu-se pe pământ. Atunci se rezeza, o ridica, o ștergea, se scuza, și voinđ s-o bage în buzunarul proprietarului, el o scăpa pe de lături. Biata cutie, care era din metal nichelat ori din carton presat, cădea din nou pe pavaj!

— Ah, cât sunt de stângaci!

— Nu e nimic, răspundea de obicei păcălitul, examinându-și scula turtită, în vreme ce privitorii se prăpădeau de râs.

Dar Stavru nu se mai întâlnea după aceea cu tabacherele pe care le batjocorise odată.

Astfel Adrian începuse să iubească pe acest om pentru far-sele sale. Cu toate astea, lucruri ciudate se întâmplaseră, care-l tulburau și-l încurcau: câteodată în plină glumă și năzdrăvănie, Stavru, serios, se întorcea către Adrian pironindu-l în ochi cu o privire limpede, liniștită și stăpânitoare, cum facem când ne uităm în bunii și naivii ochi ai unui vițel. Atunci el se simțea micșorat de acest limonagiu de bălci, de acest analfabet. I se părea staniu și se puse să-l observe. Dar prilejurile erau rare. Privirea misterioasă și tulburătoare pe care Adrian o numea în taină „celălalt Stavru” se arăta rar și numai pentru el.

Totuși, într-o zi – era cu câteva luni înainte de întâlnirea din grădină – întovărășind pe limonagiu la băcanul său – un grec bătrân și tăcut care-i furniza zahărul și lămâile – el văzu deodată apărându-i „celălalt Stavru”. Adrian se înfipse în ochii lui.

Într-un colț al magazinului puțin luminat, Stavru, cu zbârciturile feței suprimate, cu trăsăturile îndulcite, cu ochii mari deschiși, ficși și luminoși, privea pe băcanul cu chip umflat și posac și zicea, sfios, dar hotărât, în vreme ce celălalt îl aproba cu capul:

— Kir Margulis... Merge prost... Nu e cald și limonada nu se vinde. Îmi mănânc economiile mele și zahărul d-tale... Prin urmare, ai înțeles? Nici de data asta nu plătesc. Ce zici? O să fie ca și celelalte dăți: dacă mor o să pierzi zece lei.

Și negustorul zgârcit, dar cunoscător la oameni, acorda creditul cu o strângere de mână seacă, cum îi era și viața.

Afară, cu marfa sub braț, Stavru se grăbea să facă o glumă, să arunce o salutare vreunei vagi cunoștințe și să sară într-un picior:

— L-am păcălit, Adrian, l-am tras pe sfoară! șoptea el la urechea tânărului.

— Ba nu, Stavrule! protestă Adrian; nu l-ai păcălit deloc, o să plătești!

— Da, Adrian, o să-i plătesc de n-oi muri... Și dacă o să mor, o să-i plătească dracu!

— Dacă mori!... Asta e altceva. Dar tu zici că l-ai păcălit: asta ar însemna că ești necinstit!...

— Poate că sunt...

— Nu, Stavrule, vrei să mă înșeli; tu nu ești un om necinstit!

Stavru se opri brusc, își trase tovarășul lângă un gard și luându-și pentru moment înfățișarea-i rară, de sfială și subjugare în același timp, zvârli în nasul lui Adrian:

— Da, sunt necinstit! Din nenorocire, Adrian, sunt necinstit!

Și zicând acestea, el voi să-și reia drumul, dar Adrian, cuprins de un fel de frică, îl apucă de reverul hainei, îl reținu și-i strigă cu voce înăbușită:

— Stavrule, stai! Ai să-mi spui adevărul! Eu văd în tine doi oameni: care e cel adevărat? Cel bun sau cel rău?

Stavru se împotriva:

— Nu știi!

Și smulgându-se brutal din mâinile lui Adrian:

— Lasă-mă-n pace! strigă el supărat.

Apoi, nițel mai departe, socotind că a jignit pe tânăr, adăugă:

— Îți voi spune când o să-ți crească tuleiele mai mari!

De atunci ei nu se mai văzură, Stavru bătând bâlciurile între martie și octombrie, iarna vânzând castane coapte, Dumnezeu știe pe unde. Pe la Brăila nu venea decât să se aprovizioneze.

* * *

Adrian fu tot atât de mulțumit să-l întâlnească acum pe bancă în grădină, cum trebuie să fie mulțumite râurile când se unesc cu fluviile și fluviile când se pierd în sânul mărilor.

Stavru, contrar obiceiului său, fu mai puțin vorbăreț, și asta făcu și mai multă plăcere lui Adrian. Îi examinează figura în lumina palidă a serii și o găsi aceeași. Nimeni n-ar fi putut să-i ghicească etatea. Totuși, Adrian băgă de seamă că pe la tâmpile, blondul palid al părului se făcuse alb-fumuriu.

— Ce ai de te uiți așa la mine? întrebă Stavru, plictisit; nu sunt de vânzare.

— Știi, dar aș vrea să-mi dau seama dacă ești tânăr sau ai început să îmbătrânești.

— Sunt tânăr și bătrân: ca vrăbiile.

— Adevărat: ce mai vrăbioi îmi ești, Stavrule!

Și după o mică pauză:

— Nu cumva vrei tabachera mea, ca să mi-o trănțești nițel pe jos? Asta ți-ar aminti poate că sunt mereu curios să știu de unde vii, unde te duci și cum îți merg afacerile?

— De unde viu și unde mă duc n-are nicio importanță; pot să-ți spun însă că afacerile nu-mi merg prea rău. Cu toate astea, mânzule, astăzi sunt foarte plictisit!

Și el lovi cu palma peste genunchiul lui Adrian.

— Asta ți se întâmplă cam rar, îi replică tânărul; și pentru ce ești nemulțumit, Stavrule? S-au rărit lămâile?

— Nu, nu lămâile, ci haimanalele de treabă, de odinioară, s-au rărit.

— Haimanale *de treabă*? exclamă Adrian, asta nu se poate, haimanalele nu pot să fie de treabă!

— Așa crezi tu? Eu cunosc totuși câteva...

Stavru se îndoii de mijloc și rămase așa, cu ochii la pământ. Adrian îl simți că vorbea serios și voi să afle mai mult, dar el procedă cu băgare de seamă:

— Mi-ai putea spune pentru ce anume ți-ar trebui o asemenea haimana?

— Pentru a mă însoți la bălciul din Slobozia, joia viitoare. La drept vorbind, nu e pentru mine, dar e ca și cum ar fi... Știi că am obiceiul, în bălciuri, să mă așez lângă câte un plăcintar care face gogoși. Țăranii mănâncă și li se face sete, atunci eu sunt gata cu limonada. La nevoie, un pumn de sare în aluatul gogoșilor... (Vezi că nu sunt cinstit.) Ei bine, am pe plăcintar, e kir Nicola...

— Kir Nicola! tresări Adrian.

— Vecinul nostru, fostul tău stăpân. Dar, iată nenorocirea: el nu-și poate părăsi cuptorul că să meargă la bălci. Îi trebuie deci o „haimana de treabă” care să însoțească pe servitorul său Mihail și să adune gologanii, pe când celălalt se va ocupa cu prăjitul gogoșilor. Sunt două zilele de când caut o asemenea haimana.

Și Stavru încheie grav, cu tristețe:

— Din zi în zi, Brăila devine tot mai săracă în *oameni*!

Adrian se simți străpuns de un fior. Se ridică în picioare în fața limonagiului și zise:

— Stavrule! Sunt eu demn să fiu haimanaua de treabă pe care-o cauți?

Negustorul ridică ochii:

— Zău, nu glumești?

— Pe cuvântul meu de haimana, așa cum o înțelegi tu!

Merg cu voi!

Stavru sări ca un cimpanzeu și strigă:

— Dă-mi laba, pui de vântură-lume. Ești demn urmaș al strămoșilor tăi chefaloniți!

— O, desigur, trebuie să fi fost mari haimanale!

Zicând acestea, limonagiul sărută pe zugrav; pe urmă luându-l de braț, plecară în goană:

— Iute la Nicola, să-i dăm vestea bună! Plecăm cel mai târziu mâine, duminică, spre seară, pentru a ne găsi la Slobozia marți dimineață și să apucăm locuri bune. O zi și două nopți cu căruța. Calul o să meargă la trap și la pas, după puterile lui și după tăria vinurilor ce-om găsi pe la hanuri.

Apariția colindătorului de bâlciuri și a „mânzului” său prilejiu o violentă discuție în plăcintărie. Kir Nicola înțelese după urletele lui Stavru că dăduse norocul peste el. Acesta îi debită în turcește o tiradă pe nerăsuflăte. Mihail, care era la curent cu afacerea, se amestecă în discuție, spre marea uimire a lui Adrian, care nu pricepea o vorbă. La o replică serioasă a lui Mihail, el văzu pe Kir Nicola ridicând din umeri și pe Stavru potolindu-se, dar strigând îndată într-o grecească perfectă:

— Nu vă fie teamă de ce-o să zică mamă-sa, o, „pedia mu!” (copiii mei!). Dacă ar fi fost să mă iau după viața mamei mele – acum cincizeci de ani n-aș fi știut niciodată cum răsare și apune soarele dincolo de șanțul care înconjură atunci frumoasa noastră cetate Brăila! Vedeți voi, dragii mei, mamele sunt

toate la fel, ele vor să retrăiască în copiii lor atât sărmanele lor plăceri, cât și plictiselile lor fără farmec. Și apoi, ia spuneți-mi, cu ce-am greșit dacă suntem așa cum ne-a lăsat Dumnezeu? Nu-i așa, Adrian?

Mihail interveni din nou, tot în grecește:

— În asta ai dreptate, prietene, dar noi nu cunoaștem pe mama lui Adrian; putem avea a face cu o dureroasă excepție. În ce mă privește, vă propunem să trimitem pe Adrian să-i ceară învoirea; dacă o obține, voi fi primul să mă bucur. Dar fără știrea mamei lui, ori împotriva voinței sale, ei bine, nu voi merge la bălci.

Vorbele astea făcură pe Adrian să plece ca vântul.

Mamă-sa tocmai pregătea cina. El se opri în mijlocul odăii, cu ochii umezi, cu obrații roșii, cu părul zbârlit. Neavând pregătit ceea ce trebuia să-i spună, își simți vocea strangulată. Dar ea îl ghici și-i luă înainte:

— Iar ești cu capul în nori!

— Da, mamă...

— Ei bine, dacă e vorba să reîncepi muzica de adineauri, te rog! Fă ce crezi că poți face, fără a-mi sfâșia prea mult inima și nu te îngriji de mine. E mai bine așa.

— Nu e vorba de nimic sfâșietor, mamă, răspunse Adrian. Sunt fără lucru timp de opt zile, poate mai demult, și aș vrea să însoțesc pe Mihail la bălciul din Slobozia. Ar fi un bun prilej pentru mine să văd locurile acelea frumoase și să și câștig în vremea asta ceea ce pierd dincoace.

— O să fiți numai voi doi?

— Da... nu... o să fie și Stavru...

— Foarte frumos! Merge din ce în ce mai bine... Și acela trebuie să fie în ochii tăi tot un „filosof”, nu-i așa?

Și cum băiatul tăcea, ea adăogă:

- În sfârșit, poți să te duci!
- Fără să te superi, mamă?
- Fără să mă supăr, dragul meu.

* * *

Plecarea avu loc în duminica aceea, sub ochii și glumele țătelor din strada Griviței, vecinele plăcintarului. Stavru sosi la ceasurile patru după-amiază cu căruța în care se aflau toate marafeturile lui: butoiul cu apă, iar în el, cofele, zahărul, lămâile, paharele etc. Înaintea plăcintăriei, el încarcă cu ajutorul lui kir Nicola și al lui Mihail materialul necesar pentru fabricarea gogoșilor: o masă, un mangal, o tigaie mare, doi saci cu făină, mai multe bidoane cu untdelemn și uneltele. Se făcu apoi și un leagăn pentru trei inși.

Pentru a scuti pe Adrian de batjocurile mahalagiilor, mamă-sa ieși cu el, o jumătate de oră mai înainte de sosirea lui Stavru. În strada Galați se despărțiră, ea urmând să se ducă la o prietenă, iar el luând-o spre șoseaua pe unde avea să apară căruța. Și îmbrățișându-și copilul, îi zise:

— Vezi tu, Adrian, mă supun voințelor tale, dar într-o zi, te vei căi de ce faci azi; călătoria pe care o întreprinzi acum îți va da gustul să faci mâine altele mai lungi; și dacă tu nu poți să-mi spui ce fericire îți pregătește acest viitor, eu pot să te asigur de pe acum că vom avea să plângem amândoi într-o zi – să-mi fie vorba într-o doară!

El voi să răspundă, dar ea îl părăsi. Țintuit locului, Adrian urmărea cu privirea: mergea drept, drept înainte, așa cum îi fusese și viața, dreaptă, simplă, dureroasă. Singura abatere de care se făcuse vinovată n-o regreta, cu toate că o costase așa de scump: era greșeala de a fi făcut un copil „din flori“. Cu tulpan și cu bluză de pânză ieftină, cu batista în mâna dreaptă, ea ri-

dica ușor cu mâna stângă rochia prea lungă ce se târa în praf, și ținea ochii țințiți în pământ, ca și cum ar fi căutat ceva – ceva ce nu pierduse încă, ceva ce era pe cale să piardă.

Sărmanul meu frate Adrian! Tremuri... În căruța asta care se înfundă pe șoseaua națională, înghemuit pe pernă lângă Stavru, care mână calul la trap și cântă armenește la dreapta ta, și rezemat de umărul lui Mihail, care fumează și tace, la stânga ta, – tu tremuri, bunul meu prieten! Dar nu de frig! Să tremuri tu oare de frică? Sau – strâns între acești doi demoni ai vieții tale – te înfiori poate sub răsufierea destinului tău, care te împinge nu numai către bâlciul din Slobozia, ci încă spre marele bâlci al existenței tale, care de-abia începe?...

Multă, multă vreme – sub răsfrângerile unui apus încărcat de furtună, călătorind pe șoseaua dreaptă ca o funie întinsă, între rândurile de arbori și lanurile de grâu – Stavru cântă și se jelui în armenește. Multă vreme, Mihail și Adrian ascultară fără a înțelege nimic, dar simțind totul. Pe urmă noaptea îi învălui, pe ei și gândurile lor.

Sate și cătune urmară altor sate și cătune, cuiburi sărăcicioase de tristețe și de mulțumire, înghițite de întuneric și neștiute de lume. Lumina tremurătoare ce se bălăbănea spânzurată la chilna căruței descoperea priveliști nocturne, rustice și jalnice, pe care le lumina o clipă și care dispăreau pentru totdeauna: un câine care lătra furios; un colț de perdea care se da la o parte, pentru a lăsa să se vadă o figură omenească ce încerca să privească afară; vechi maghernițe cu acoperișuri strivite și înnegrite de vreme, curți cu gardurile rupte.

Cum intra într-un sat, Stavru oprea înaintea unui han, freca ochii calului, îl trăgea de urechi, îi da traista cu ovăz, îi punea pătura și năvălea cu zgomot în crâșmă, urmat de cei

doi tovarăși de drum. Aci el redevenea palavragiu, ușuratic, glumeț, arunca porecle caraghioase și, uneori, își îngăduia să dea și câte o „papalie“ amicală în căciula vreunui țăran. Apoi, comandând un chil și un pahar pentru jupân, el cerea politicos acestuia să-i dea tabachera, răsucea o țigară și, serios ca un papă, începea drept mulțumire să trântască de pământ biata sculă a negustorului.

Adrian își dădu seama că Mihail, care nu cunoștea pe Stavru decât de două zile, îl supunea la o tainică, dar continuă observație. Folosindu-se de o scurtă lipsă a limonagiului, el zise prietenului său pe grecește:

— Ce uruitoare!... Cât zgomot pentru a nu spune nimic!

Mihail îi șopti:

— E un *zgomot* care vrea să înăbușe ceva, undeva, nu știu unde... în orice caz, omul ăsta ascunde ceva.

* * *

După șapte ore de drum, aproape mereu la trap, către miezul nopții, căruța – grea de oboseală și sub începutul unei ploii mărunte – pătrunse într-un sat mare în care nu se putea distinge nimic în afară de zarva câinilor, epileptici ce se repezeau furioși la cal. Stavru îi lovi nemilos cu biciul și se îndreptă sigur către o curte în a cărei poartă, din cauza beznei, calul se lovi cu capul și fu cât pe-aci s-o doboare. De la locul lui, Stavru strigă la hangiu:

— Grigore! Ei, Grigore!

Și când, după o lungă așteptare, o umbră neagră veni să deschidă, el adăogă înjurând furios:

— Paștele, Evanghelia și toți sfinții! N-ai vrea doar să fac gogoși și limonadă cu apă de ploaie! Deschide iute, încornoratule!

Cel apostrofat astfel bombăni ceva și luă calul de căpăstru. Stavru deshămă și împinse căruța sub șopron. Apoi, cei trei călători și hangiul se găsiră într-una din acele cărciumi românești, asemănătoare cu cea a lui moș Anghel, unde se mănâncă, se fumează, se spun lucruri bune și rele, după oameni, după vârstă și după calitatea vinului. De astă dată, Stavru fu scurt:

— Să mâncăm bine, dar să nu întârziem la palavre. Ne oprim până mâine în zori și plecăm. Ce-a fost mai greu, am trecut. Mâine dimineață, odihniți la minte și la trup, o să ne spunem povești, ținându-ne mereu de malul apei și privind la soare, care va răsări drept în ochii calului. Mâine o s-avem vreme bună.

Li se aduse o duzină de ouă jumări, slănină, brânză și un vin „să dai căciula în câini“.

Ciocnind cu Stavru, hangiul zise:

— Te duci la bălciul din Slobozia?

Celălalt răspunse cu capul. Crășmarul îl luă peste picior:

— Tot cu zaharină în loc de zahăr și cu sare de lămâie în loc de lămâie, faci limonada?

Stavru îl privi în ochi și continuă să mestece, pe urmă răspunse:

— Și tu, porcule, tot cu spirt denaturat și cu apă de la puț îți faci țuica cu care otrăvești pe țăran și-ți umfli chimirul?

Adrian, mirat, interveni:

— Dar, Stavrule, te-am văzut cumpărând zahăr și lămâi, nu erau pentru a face limonadă?

— Nu, dragul meu, asta e praf în ochii însetaților! răspunse Stavru.

Și el adăugă în grecește:

— Vezi iară că sunt necinstit! Și asta nu-i nimic: pot să fiu și mai mult!

Mihail și Adrian schimbă o privire înțelegătoare și ochii celui dintâi răspunseră ochilor întrebători ai celuiilalt: „Se ascunde ceva aici“.

Cei trei oameni se ridicară. Patronul luă o cutie de chibrituri și o lumânare și-i conduse în podul grajdului, care era pe jumătate plin cu fân. Acolo, pe scânduri, ei întinseră o rogojină mare, pe care toți trei se aruncară îmbrăcați, cu stomacul greu, puțin amețiți de vin și de oboseală.

— Dacă fumați, luați seama la foc, le zise hangiul lăsându-i, luând cu el lumânarea și chibriturile.

După cinci minute, toți trei dormeau.

* * *

Cât să fi fost ceasul? Adrian nu-și putea da seama, dar, într-un moment din noapte, el simți o mână care îi atinse umărul, apoi fața. Deschizând o clipă ochii grei de somn, anevoie își aduse aminte că nu e acasă, ci într-un pod, și adormi îndată. Dar, iată că din nou mâna ceea îi trecu peste față și în același timp o sărutare caldă îi atinse obrazul drept. De data asta, Adrian se trezi și prinse a reflecta, încremenit. Ce dracu putea fi? Clipind în întuneric, își aminti situația celor care dormeau lângă el: la dreapta și deci, la mijloc, era Stavru, dincolo de acesta, Mihail. Și el gândi:

„Cum? Stavru m-a sărutat? Ce-o fi însemnând asta?“

Un gând îngrozitor se fixă în creierul lui, așa de îngrozitor că-l respinse, zicându-și: „Nu... Desigur, am visat! Nu e cu puțință!“

Dar, câteva minute după aceea, simți mâna lui Stavru atingându-i de mai multe ori pieptul. Uluit, el întrebă cu o voce strangulată:

— Cauți tabachera mea, Stavrule?